

ДЕРЖАВНА ПРОГРАМА ЯК СИСТЕМНИЙ ДОКУМЕНТ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАВ ПРОМИСЛОВОЇ ВЛАСНОСТІ

Олена Чомахашвілі,
*завідувач сектору комерційних позначень відділу
промислової власності НДІ інтелектуальної
власності НАПрН України,
кандидат юридичних наук, доцент*

Стаття присвячена вивченню способів регулювання відносин у сфері охорони прав промислової власності. Побудова сучасної, ефективної та оптимізованої державної системи охорони прав промислової власності неможлива за відсутності визначеності основних засад і принципів її діяльності. Запропонована структура та можливе наповнення державної програми охорони прав промислової власності як офіційного нормативно-правового документа.

Ключові слова: промислова власність, інтелектуальна власність, охорона прав, державна програма

Вступ. Постає питання, чому права промислової власності важливі для економіки. Чи є необхідність посиленого втручання виконавчої влади в політику охорони прав промислової власності? Як зазначає І. Беззуб, за весь час становлення права інтелектуальної власності в Україні пропонувалися різноманітні проекти, розроблялися національні та міжнародні нормативно-правові акти, вводилися і скасовувалися системи реєстрації наукових відкриттів, проте проблема так і залишається відкритою. На жаль, в Україні не приділяють достатньої уваги інноваційним винаходам, що призводить до втрати інтелектуального потенціалу держави [1].

Постановка проблеми. Необхідно розглянути доцільність прийняття державної програми у сфері охорони прав промислової власності. Ми робимо припущення і це така програма могла б стабілізувати ситуацію щодо провадження державної політики у сфері промислової

власності, тобто конкретизувати обсяг повноважень суб'єктів і учасників. Також необхідно більш чітко окреслити найближчі перспективи в цій регульованій сфері.

Метою статті є вивчення способів і засобів регулювання відносин у сфері охорони прав промислової власності. Побудова сучасної, ефективної та оптимізованої державної системи охорони прав промислової власності неможлива за відсутності визначеності щодо основних засад і принципів її діяльності. Так автор має на меті запропонувати структуру та можливе наповнення державної програми охорони прав промислової власності як офіційного нормативно-правового документа.

Виклад основного матеріалу. Державна цільова програма — це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, певних галузей економіки чи адміністративно-

територіальних одиниць, здійснюються з використанням коштів Державного бюджету України та має узгоджені строки виконання, склад виконавців і ресурсне забезпечення.

Для початку окреслимо сферу дії такої державної програми. Під сферою промислової власності розуміють середовище з внутрішньою єдністю, в якому здійснюється сукупність різноманітних видів творчої, інтелектуальної діяльності людини, що охоплюють різні сфери економічного та суспільного життя, у результаті чого створюються об'єкти інтелектуальної власності (знаки для товарів і послуг, винаходи, промислові зразки, комерційні найменування, географічні зазначення тощо), права на які охороняються чинним законодавством та за своєю природою є нематеріальними.

Державні цільові програми поділяються на: загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля (далі — загальнодержавні програми) — це програми, що охоплюють усю територію держави або значну кількість її регіонів, мають тривалий період виконання та здійснюються центральними й місцевими органами виконавчої влади; інші програми, метою яких є розв'язання певних проблем розвитку економіки та суспільства, а також проблем розвитку певних галузей економіки й адміністративно-територіальних одиниць, які потребують державної підтримки.

Розробка Державної програми у сфері охорони прав промислової власності є необхідним продовженням процесу вдосконалення сфери інтелектуальної власності в Україні. Це також зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на використання інтелектуальної власності як стратегічного ресурсу в системі формування національного багатства та підвищення конкурентоспроможності економіки нашої країни, прискорення інновацій-

ного розвитку й інтеграції України в міжнародний економічний простір.

Метою розробки державних цільових програм є сприяння реалізації державної політики у пріоритетних напрямках розвитку держави, галузей економіки й адміністративно-територіальних одиниць; забезпечення концентрації фінансових, матеріально-технічних, інших ресурсів, виробничого та науково-технічного потенціалу, а також координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій для розв'язання найважливіших проблем.

Сучасне світове співтовариство перейшло у стадію економічного розвитку, що зветься «економіка, заснована на знаннях». Тож метою державної політики в інтелектуальній сфері на середньострокову перспективу є сприяння формуванню та запровадженню сучасної моделі інтеграції інтелектуального потенціалу нації у внутрішній і світовий ринки, зважаючи як на національну специфіку процесів перетворення інтелектуального надбання на конкурентоспроможну продукцію, так і на відповідний світовий досвід. Забезпечення сталого розвитку економіки України потребує повноцінного використання наукового-технічного потенціалу в процесі технологічної модернізації економіки, спрямування його на забезпечення реальних потреб розвитку економіки нашої країни на базі інноваційної моделі.

Державна цільова програма розробляється за сукупності таких умов: існування проблеми, розв'язання якої неможливе засобами територіального чи галузевого управління та потребує державної підтримки, координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування; відповідність мети програми пріоритетним напрямкам державної політики; необхідності забезпечення міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків технологічно пов'язаних галузей та виробництв; наявність реальної

можливості ресурсного забезпечення виконання програми.

Інтелектуальна власність має стати фундаментальним і міцним інструментом створення сприятливого середовища для творчої активності та вільної конкуренції як базових засад економічного, соціального й культурного розвитку нашої держави.

За своєю спрямованістю державні цільові програми поділяються на: економічні, що спрямовані на розв'язання комплексних галузевих і міжгалузевих проблем виробництва, підвищення його ефективності та якісних характеристик, забезпечення ресурсозбереження, створення нових виробництв, розвиток виробничої кооперації; наукові, метою яких є забезпечення виконання фундаментальних досліджень у галузі природничих, суспільних і технічних наук; науково-технічні, що розробляються для розв'язання найважливіших науково-технічних проблем, створення принципово нових технологій, засобів виробництва, матеріалів, іншої наукомісткої та конкурентоспроможної продукції; соціальні, що передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти; національно-культурні, спрямовані на розв'язання проблем національно-культурного розвитку, збереження національно-культурної спадщини, задоволення інтелектуальних і духовних потреб людини; екологічні, метою яких є здійснення загальнодержавних природоохоронних заходів, запобігання катастрофам екологічного характеру та ліквідація їхніх наслідків; оборонні, що розробляються з метою посилення обороноздатності держави; правоохоронні, спрямовані на забезпечення правоохоронної діяльності, боротьби із злочинністю та державної безпеки.

Державні цільові програми можуть бути спрямовані на розв'язання інших проблем, зокрема й регіональ-

ного розвитку, що мають державне значення.

Стратегічні напрями розвитку регулювання відносин у сфері промислової власності: удосконалення нормативної бази в сфері інтелектуальної власності; удосконалення механізмів державного управління сферою інтелектуальної власності, подальший розвиток інституційної бази національної системи інтелектуальної власності; покращення механізмів набуття правової охорони інтелектуальної власності; розвиток системи стимулювання у сфері інтелектуальної власності; удосконалення системи захисту прав інтелектуальної власності, створення ефективних механізмів запобігання контрафакції та піратству й боротьба з ними; підвищення в суспільстві рівня обізнаності та культури у сфері інтелектуальної власності; підвищення рівня освіти та професійного рівня в сфері інтелектуальної власності; розвиток міжнародної, регіональної та двосторонньої співпраці у сфері інтелектуальної власності й гармонійне інтегрування України в європейський і міжнародний інтелектуальний простір; забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки для надійного розвитку та збереження українського інтелектуального потенціалу; вирішення питань утилізації чи ліквідації виробів, у яких реалізовані об'єкти інтелектуальної власності, після їх використання задля часткового розв'язання екологічних проблем.

Питання, яким необхідно приділити особливу увагу при розробці державної програми у сфері промислової власності: вдосконалення правового й організаційного забезпечення передавання знань в наукових установах і вищих навчальних закладах в Україні; налагодження функціонування й діяльності відділів з охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій в університетах і на підприємствах; відкритого доступу до наукових публікацій; укладання контрактів з підприємствами тощо.

Заходи, завдання та показники державних цільових програм: враховуються під час складення проекту державного бюджету України на відповідний рік шляхом визначення головними розпорядниками бюджетних коштів обсягів видатків на їх реалізацію у складі бюджетних програм і включення центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, відповідних бюджетних запитів до пропозицій проекту державного бюджету України.

Основними стадіями розробки та виконання державної цільової програми є: ініціювання розробки державної цільової програми, розробка та громадське обговорення концепції програми; схвалення концепції програми та прийняття рішення щодо розробки проекту програми, визначення державного замовника та строків розробки; розробка проекту програми — визначення заходів і завдань, які пропонуються для включення до неї, а також обсягів і джерел фінансування; державна експертиза проекту програми; погодження та затвердження програми; проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми; організація виконання заходів та завдань програми, здійснення контролю за їх виконанням; підготовка й оцінка щорічних звітів про результати виконання програми, а в разі потреби — проміжних звітів; підготовка й опублікування в офіційних друкованих виданнях заключного звіту про результати виконання програми.

Проект концепції державної цільової програми має містити: визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована програма; аналіз причин виникнення проблеми й обґрунтування необхідності її розв'язання шляхом розробки та виконання програми; визначення мети програми; визначення, порівняльний аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми й обґрунтування оптимального варіанта; визначення на основі оптимального варіанта шляхів і засобів розв'язання проблеми, строків виконан-

ня програми; оцінку очікуваних результатів виконання програми, зокрема економічних, соціальних, екологічних, та визначення її ефективності; оцінку фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів, необхідних для виконання програми.

Проект концепції державної цільової програми публікується в офіційних засобах масової інформації для громадського обговорення.

Проект державної цільової програми розробляється на основі прогнозів економічного та соціального розвитку України, прогнозів розвитку певних галузей економіки на середньостроковий період схваленої концепції державним замовником або визначеним ним відповідно до законодавства розробником.

І. Беззуб узагальнює, що в сучасному економічному середовищі, заснованому на знаннях, інтелектуальна власність є тією рушійною силою, котра сприятиме розвитку економіки України й виходу на світовий ринок поряд з провідними державами, буде гарантією економічної, політичної та соціальної безпеки. Україні необхідно скористатися досвідом високорозвинених країн і йти шляхом використання потенціалу інтелектуальної власності. Основний недолік сучасної ситуації в Україні — відсутність національної стратегії розвитку, спрямованої на розв'язання актуальних соціально-економічних проблем на основі формування економіки знань і переходу до освітнього суспільства. При цьому ефективна національна стратегія має опиратися не на будь-які економічні чинники й механізми, а покласти в основу стратегічного розвитку саме ті ресурси, що є актуальними та відкривають можливість випереджального зростання виробництва як основи людського розвитку й забезпечення коеволюції людини та природи. Упровадження Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку та функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні та приведе до розвитку економіки України на базі інноваційної

моделі, збереження й розвитку інтелектуального потенціалу нації, інтеграції України до світового співтовариства як його повноправного члена, покращення міжнародного іміджу України та її інвестиційної привабливості [1]. Але навіть за умови створення оптимальної Національної стратегії у досліджуваній сфері, необхідний наступний більш конкретизований програмний документ. Саме він зможе закласти необхідні механізми для впровадження високих ідей в економіку країни.

Питання поширення знань про інтелектуальну власність є актуальними для України, що пов'язано із сучасною ситуацією щодо захисту та дотримання прав інтелектуальної власності та проблемами, що інколи виникають унаслідок недостатнього рівня знань і низького рівня культури за цим напрямом у суспільстві. Серед них — не завжди ефективно застосування механізмів охорони, захисту та дотримання прав інтелектуальної власності; досить високий рівень контрафакції та піратства, зокрема й широке використання неліцензійних комп'ютерних програм; значна кількість випадків недобросовісної конкуренції із залученням прав інтелектуальної власності; не завжди добросовісне подання заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності; недостатнє освоєння об'єктів інтелектуальної власності, особливо впровадження винаходів у межах інноваційного процесу; низька активність ділових кіл щодо залучення наявного в країні потенціалу інтелектуальної власності тощо.

Висновки. Незважаючи на суттєві успіхи, Україна продовжує стикатися з низкою проблем у сфері інтелектуальної власності: ще досить високий рівень піратства й обігу контрафактної продукції, що становить загрозу для економіки держави та підвищує ризики для здоров'я населення; невирішеність питання порушення прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет; недостатньо високий рівень культури й обі-

знаності населення у сфері інтелектуальної власності.

В Україні склалася ситуація, що характеризується недостатнім рівнем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, унаслідок чого гальмується розвиток високотехнологічних і економічно важливих для України та її майбутнього галузей народного господарства.

Одним з основних напрямів зовнішньої політики нашої держави є її інтеграція як повноправного члена в світове та європейське економічне й культурне співтовариства. Важливою складовою цього процесу в Україні є створення максимально сприятливих правових, організаційних та економічних умов для юридичних і фізичних осіб щодо набуття, здійснення й захисту прав інтелектуальної власності.

Актуальною є проблема недобросовісного набуття прав на знаки для товарів і послуг, коли заявки подаються задля подальшого зловживання такими правами та перешкоджання здійсненню господарської діяльності дійсними виробниками та доступу на ринок України оригінальної продукції.

Держава має опікуватися також питанням створення необхідних умов для збереження та зміцнення свого інтелектуального потенціалу, а також для пошуку шляхів його якісного розвитку.

В Україні, як і в усьому сучасному світі, є проблема утилізації матеріального носія, в якому реалізований об'єкт (об'єкти) інтелектуальної власності. Необхідність утилізації матеріального носія, в якому реалізований об'єкт (об'єкти) інтелектуальної власності, зумовлюється, передусім, екологічними проблемами забруднення: пластмасові вироби: пляшки, кульки, побутові прилади й деталі від них та ін.; металеві вироби: використані труби, деталі автотракторної техніки й інші металовироби; скляні вироби, гумові вироби, різноманітні вироби хімічного походження та тощо.

Визначивши мету та відповідно до пріоритетних завдань економічного розвитку нашої держави, автор сформулював такі основні положення, що їх має містити державна цільова програма у сфері охорони прав промислової власності:

- удосконалення нормативної основи у сфері охорони прав промислової власності;
- удосконалення механізмів державного управління сферою промислової власності, але здійснення суто інституціональних змін є недостатнім;
- покращення механізмів набуття правової охорони промислової власності, особливу увагу варто приділити прискоренню термінів проведення офіційних перевірок експертиз;
- розвиток системи стимулювання творчої та винахідницької діяльності у сфері інтелектуальної власності;
- підвищення в суспільстві рівня обізнаності та культури у сфері інтелектуальної власності шляхом проведення необхідних заходів;
- підвищення рівня освіти та професійного рівня у сфері інтелектуальної власності;
- розвиток міжнародної, регіональної та двосторонньої співпраці у сфері інтелектуальної власності та гармонійне інтегрування України в європейський і міжнародний інтелектуальний простір;
- забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки для надійного розвитку та збереження українського інтелектуального потенціалу;
- системне вирішення питань утилізації чи ліквідації виробів, в яких реалізовані об'єкти інтелектуальної власності, після їх використання задля часткового розв'язання екологічних проблем забруднення. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Беззуб І. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів.
URL: http://www.nbviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=597:intelektualna-vasnist-2&catid=71&Itemid=382.
2. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 року // Відомості Верховної Ради України від 18.06.2004. 2004 р. № 25. Ст. 352.
3. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року. URL: www.uipv.org.
4. Баян А. Пропозиції до концептуальних засад стратегії розвитку інтелектуальної власності в Україні // Інтелектуальна власність. 2014. 10. С. 19–24.

1. Bezzub I. Natsionalna stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti: otsinky ekspertiv.
URL: http://www.nbviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=597:intelektualna-vasnist-2&catid=71&Itemid=382.
2. Pro derzhavni tsilovi prohramy: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 18.06.2004. 2004 r. № 25. St. 352.
3. Natsionalna stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti v Ukraini na period do 2020 roku. URL www.uipv.org.
4. Balian A. Propozytsii do kontseptualnykh zasad stratehii rozvytku intelektualnoi vlasnosti v Ukraini // Intelektualna vlasnist. 2014. 10. S. 19–24.

Надійшла до редакції 25.06.2018 року

Чомахашвілі Е. Государственная программа как системным документ в сфере охраны прав промышленной собственности. Стаття посвящена изучению способов регулирования отношений в сфере охраны прав промышленной собственности. Построение современной, эффективной и оптимизированной государственной системы охраны прав промышленной собственности невозможно при отсутствии определенности основополагающих основ и принципов ее деятельности. Предложена структура и возможное наполнение государственной программы охраны прав промышленной собственности как официального нормативно-правового документа.

Ключевые слова: промышленная собственность, интеллектуальная собственность, охрана прав, государственная программа

Chomakhashvili O. State program as a system document in the field of protection of industrial property rights. As the sphere of industrial property is known the environment with an internal unity in which a set of various types of creative and intellectual activity of a person are carried out, covering various spheres of economic and social life, as a result of which intellectual property objects are created (signs for goods and services, inventions, commercial names, geographical indications, etc.) whose rights are protected by the current legislation and their nature is non-material.

State targeted programs are divided into: national programs of economic, scientific, technical, social, national-cultural development, environmental protection (hereinafter — national programs) are programs that cover the entire territory of the state or a significant number of its regions, have a long-term period of implementation and are carried out by central and local executive authorities; other programs whose purpose is to solve certain problems of the development of the economy and society, as well as the problems of development of individual economic sectors and administrative-territorial units requiring state support.

The development of the State Program in the field of industrial property rights protection is the necessary continuation of the process of improving the intellectual property sphere in Ukraine. This is also due to the need for radical changes aimed to the use of the intellectual property as a strategic source in the system of forming national wealth and improving the competitiveness of the country's economy, accelerating innovative development and integrating Ukraine into the international economic space.

The aim of developing state targeted programs is to promote the implementation of state policy in the priority areas of the development of the state, individual economic sectors and administrative-territorial units; ensuring the concentration of financial, material-technical, other sources, production and scientific-technical potential, as well as coordinating the activities of central and local executive authorities, enterprises, institutions and organizations for resolving critical issues.

The modern world community has passed to the stage of economic development called «knowledge-based economy». Therefore, the main goal of state policy in the intellectual sphere for the medium term is to promote the formation and implementation of a modern model of integrating the nation's intellectual potential into the domestic and world markets, taking into account both the national specifics of the processes of transforming intellectual property into competitive products, and the cor-

responding world experience. Ensuring the sustainable development of the Ukrainian economy requires a full-fledged use of scientific and technical potential in the process of modernization of the economy, directing it to meet the real needs of the country's economic development on the basis of an innovative model.

Intellectual property should become a fundamental and strong instrument for creating the conducive environment for creative activity and free competition, as the basic bases for the economic, social and cultural development of our state.

The issue that should be given special attention during the development of the state program in the field of industrial property: improving the legal and organizational support for the transfer of knowledge in scientific institutions and higher education institutions in Ukraine; the establishment of the functioning and activity of the departments for the protection of intellectual property and the transfer of technology in universities and enterprises; open access to scientific publications; signing the contracts with enterprises, etc.

Keywords: industrial property, intellectual property, protection of rights, state program